

*Become a Teacher!
Стани учител!*

ФОРМИРАНЕ НА РЕЧЕВА КУЛТУРА В НАЧАЛНА УЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ (АНАЛИЗ НА АНКЕТА С УЧИТЕЛИ)

Боряна Борисова

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

Резюме. Чрез анализ на анкета с начални учители се открояват дефицити в речевото поведение на децата от начална училищна възраст и се извеждат методически изводи.

Keywords: questionnaire, survey, teachers, speech culture, primary school age, educational priorities

1. Увод в изследването

През март – април 2016 г. е проведено **предварително емпирично педагогическо изследване.**

Обект на изследване е речевата култура на детето от начална училищна възраст. **Предмет на изследване** са образователните приоритети при формиране на речева култура в начална училищна възраст.

Целта е: на основата на анкета с начални учители да се установят дефицити в речевото поведение на малкия ученик и да се изведат методически изводи.

Хипотезата е: ако се направи количествен и качествен анализ на данни от анкета с начални учители, ще се открият дефицити в речевото поведение на малкия ученик и ще се изведат приоритети на обучение. **Допуска се също:** данните и изводите от предварителното изследване ще помогнат да се изгради основа за конструиране и реализиране на експериментална работа по проблематиката, протичаща на етапите: констатиращ, формиращ и контролен етап.

Основен метод на изследване е анкета.

2. Теоретична рамка

Според лингвистичните изследвания речевата култура изисква: (1) правилност на изразяване, (2) комуникативна уместност. „За висока речева култура говорим тогава, когато езиковите средства се употребяват по подходящ начин... с оглед на комуникативната ситуация“ (Videnov, 2015: 85).

Речевата култура се свързва с нещо повече от владееене на език. Тя е ярък израз на личността на общувания – на неговите културни ценности, духовни хоризонти, умения за изява на Аза и взаимодействие със системата Азове. „Преведено“ на езика на педагогическата наука, това означава: целенасочената, системна грижа над речевата култура от първите дни на ученика в училище е инструмент за многомерно изграждане на детската личност – в комуникативен, когнитивен, социален, емоционален и пр. план. Проблемът добива изключителна актуалност на фона на проявяващата се агресия (в това число и езикова) в социума, заобикалящ съвременния български ученик (Dimchev, 2010: 172).

Лингвометодически изследвания доказват, че „перспективите за бързо и плътно приближаване до етикетната норма са много големи в начална училищна възраст, когато е налице относителна комуникативна зрялост, но езиковата система все още е недостатъчно укрепнала и лесно се поддава на развитие и корекция“ (Mandeva, 2012: 59). Като се възползва от този факт, училището трябва да създаде оптимални условия за речево етикетно образование на малкия ученик. Не може обаче единствено образователната институция да носи отговорност за поведението и речта на детето от начална училищна възраст. Наред с училището фактори за градежа на речева култура на ученика са семейството, медиите, приятелското обкръжение и др. Но отговорност на учителя е добре да познава дефицитите в речевото поведение на детето, за да осигури условия за удовлетворителното им и устойчиво преодоляване.

3. Анализ на резултатите от анкета с начални учители

През януари – април 2016 г. са анкетирани сто начални учители от училища в област Велико Търново.

Анкетата е анонимна, писмена. Съдържа четири анкетни въпроса, които са закрити и изискват скалирани отговори. Ползват се от четири- до седемстепенни скали на отговорите на анкетните въпроси.

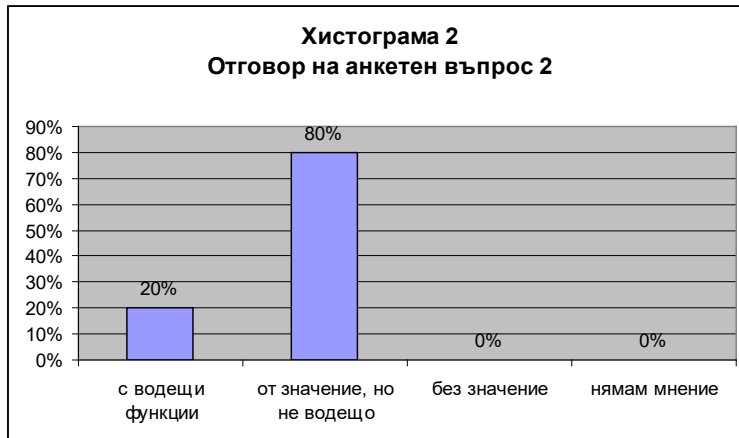
Първо е направена логическа проверка на попълнените анкетни карти. Следват обобщаване на сведенията, количествен и качествен (съдържателен) анализ и графично представяне на резултатите.

Първият анкетен въпрос е: „Според наблюденията Ви нарушават ли Вашите ученици нормите на учтивостта при речево общуване със съученици, учители и др. – както в условията на училищни, така и по време на извънучилищни форми на обучението „лице в лице“?“. 78% от анкетираните отговарят „да“, а 22% – „понякога“.

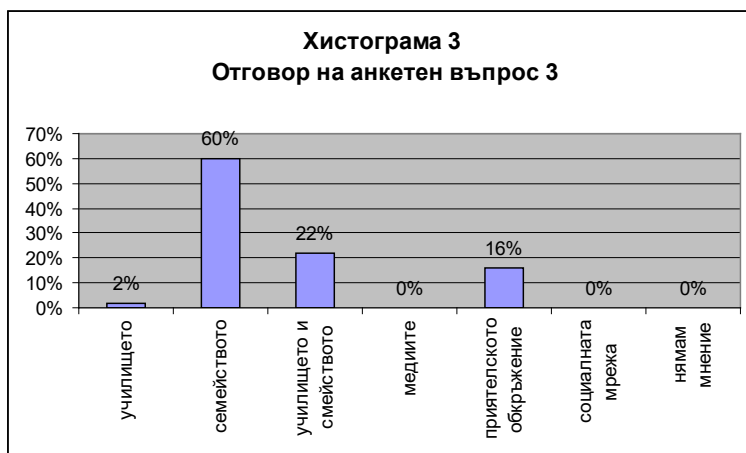
Фигура 1

Вторият анкетен въпрос е: „Как оценявате значението на целенасочената методическа грижа над речевата култура в I – IV клас?“. 80% от анкетиранияте отговарят „от значение, но не водещо“, а 20% отговарят „с водещи функции“.

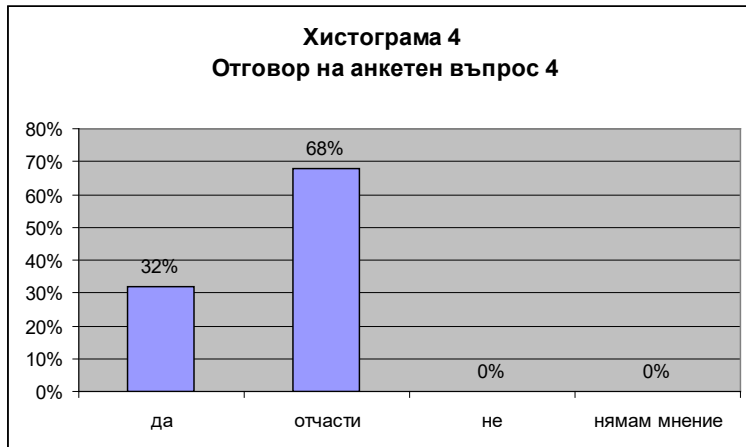
Фигура 2

Третият анкетен въпрос е: „Кои според Вас са основните фактори, формиращи речевото поведение и вежливата реч на малкия ученик?“. 60% от анкетиранияте отговарят „семејството“, 22% – „училището и семејството“, 16% – „приятелското обкръжение“, 2% – „училището“.

Фигура 3

Четвъртият анкетен въпрос е: „Успявате ли да мотивирате семействата на своите ученици за взаимодействие с образователната институция с цел коригиране на дефицити в детското речево поведение?“. 68% от анкетираните отговарят „отчасти“, а 32% дават отговор „да“.

Фигура 4

Може да се обобщи:

1. Отговорите на първия и на четвъртия въпрос от анкетата показват, че според наблюденията на началните учители, участващи в проучването, учениците от начална училищна възраст често нарушават нормите на „добрия тон“ – както

в училищни, така и в извънучилищни условия, а повечето родители се дистанцират от образователната грижа над поведението и речта на децата си.

2. Отговорите на втория и на третия въпрос от анкетата позволяват да се обобщи, че част от анкетираните учители недооценяват стратегическата роля на речевото етикетно обучение, провеждано в I – IV клас, както и че подценяват отговорността на учителя и на училището в тази посока.

Изводите са:

1. Езиковата агресия, заобикаляща малкия ученик, оказва негативно влияние върху поведението и речта на детето. Не може и не бива единствено училището да носи отговорност за това. Но негов ангажимент е да погледне по нов начин на образователните си приоритети и целенасочено, ежедневно да оказва деликатно въздействие върху детето с цел градеж на речева култура, ценности и духовност.

2. Необходимо е постоянство в усилията на учителя да мотивира родителите на своите ученици за съвместна работа при формирането на детската личност, вкл. чрез българския език и култура.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

Dimchev, K. (2010). *Metodika na obuchenieto po balgarski ezik*. V. Tarnovo: Знак 94. [Димчев, К. (2010). *Методика на обучението по български език*. В. Търново: Знак 94].

Mandeva, M. (2012). *Obuchenie na balgarski rechev etiket (nachalna uchilishtna vazrast)*. V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodii” [Мандева, М. (2012). *Обучение на български речев етикет (начална училищна възраст)*. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“].

Videnov, M. (2015). *Balgarskata ezikova politika*. Sofia: Zahari Stoyanov [Виденев, М. (2015). *Българската езикова политика*. София: Захари Стоянов].

**SPEECH COMMUNICATION CULTURE
IN PRIMARY SCHOOL AGE
(ANALYSIS OF A QUESTIONNAIRE ANSWERED BY TEACHERS)**

Abstract. Through analysis of questionnaire with respondents – primary school teachers, there are manifested deficits into the speech behavior of children of primary school age and methodological conclusions are drawn.

✉ **Mrs. Boryana Borisova, student**
St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo
Veliko Tarnovo, Bulgaria
E-mail: borqna.gradinarova@abv.bg